

dixigroup ANALYTICS
ON DUTY

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

Енергетична безпека України

щомісячний моніторинг

квітень 2023

Україна відновила експорт електричної енергії. Чи допоможе це відновити енергосистему?

Підтримка України та витіснення РФ зі світового ринку ядерної енергетики – у фокусі стратегічних рішень Заходу

«Укртрансгаз» сертифіковано як оператора газосховищ

В ЄС стартували процедури спільних закупівель газу

Депутати пропонують комплексний законопроект по ВДЕ та готуються до імплементації REMIT

В ЄС пропонують реформу ринку електроенергії для прискорення «зеленого» переходу

Матеріал підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» у рамках проекту «Адвокація «зеленого» відновлення України через посилення підтримки України та послаблення російського впливу в ЄС». Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження».

DiXi Group пропонує щомісячний моніторинг і аналіз головних подій у сфері енергетичної безпеки, що має на меті відстеження ефективності рішень на національному і загальноєвропейському рівні та поточного стану енергетичної безпеки України, ініціювання нових заходів для її підвищення.

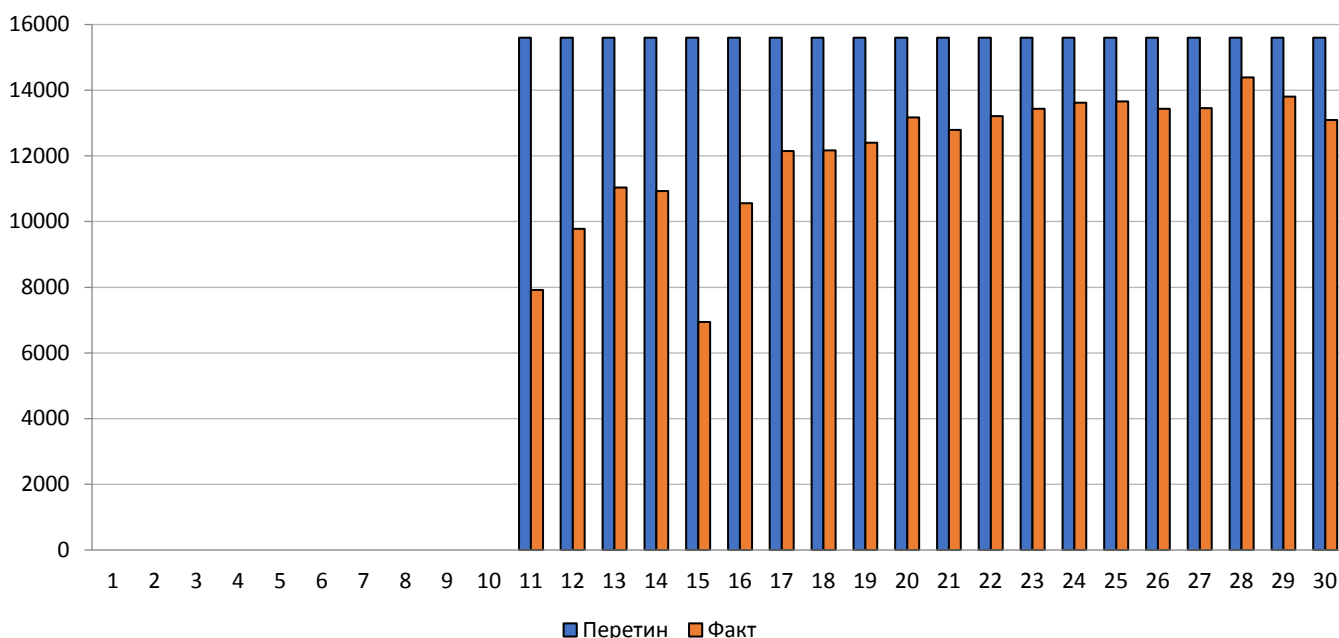
Україна відновила експорт електричної енергії. Чи допоможе це відновити енергосистему?

Перша інформація щодо можливості поновлення експорту електроенергії з'явилась ще на початку березня. [Повідомлялось](#), що дозвіл на продаж електроенергії за кордон може з'явитись після того як уряд буде впевнений, що електропостачання внутрішнім споживачам є надійним, безперебійним та бездефіцитним. Результатом значних зусиль українських енергетиків по відновленню мереж стало зняття «Укренерго» всіх мережевих обмежень, а поява значного профіциту в українській енергосистемі дозволила Міненерго офіційно надати [дозвіл](#) на експортні операції.

Станом на 30 квітня 2023 року Україна [мала](#) погодження від ENTSO-E на експорт до 400 МВт потужності, проте фактично експортні можливості в напрямку країн ЄС [обмежилися](#) польським напрямом в обсязі 75 МВт. На заваді експорту до Словаччини, Угорщини та Румунії [стала](#) відсутність спільних аукціонів з розподілу пропускної спроможності. Єдиним додатковим напрямом, в якому Україна має можливість стабільного значного експорту – Молдова. Дозволена потужність тут складає 650 МВт, проте попит в цьому напрямку не перевищує цю величину.

Перші обсяги експорту електроенергії були доступні на аукціоні по перетину Україна→Молдова на добу постачання 11.04.2023 р., «Укренерго» запропоновано 650 МВт.

Попит на перетин Україна→Молдова у квітні 2023 р., МВт·год

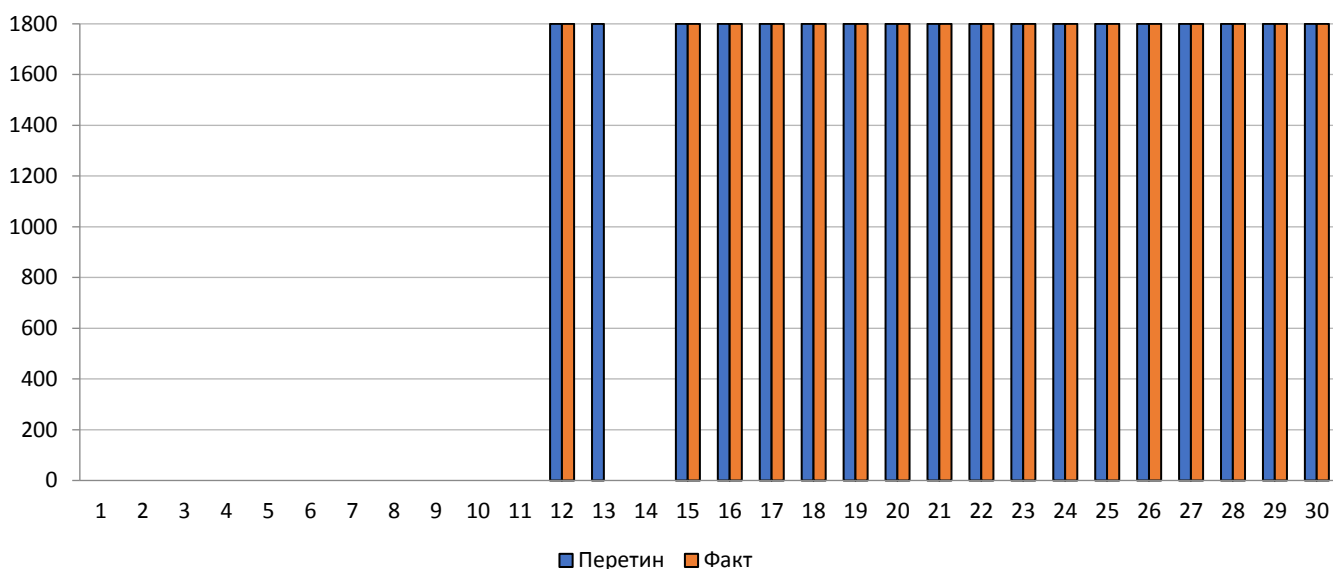
В квітні 2023 року активними учасниками аукціонів на доступ до міждержавного перетину Україна→Молдова були компанії «Д.Трейдінг», «Артлекс-Енерджі», «ЕКУ», «Астат Енерджі», «СіПіджі Енерджі», «ЕРУ Трейдінг», «ДЕ Трейдінг», що мають ліцензію на постачання електроенергії споживачу, згідно з якою можуть здійснювати експорт-імпорт за вільними цінами. Проте компанії-постачальники не є власниками електричних мереж, а гроші, які сплачуються в рамках «експортного ПСО», спрямовуються для покриття спеціальних обов'язків з підтримки регульованих цін для населення.

Серед виробників заявку на отримання фізичного права на передачу в напрямку Україна→Молдова у квітні подано лише ПрАТ «Укргідроенерго»: компанія отримала можливість експорту в обсязі 100 МВт рівним графіком. Весняне водопілля дає змогу українській гідроенергетиці не тільки [збільшити](#) частку у виробництві до 20% в окремі періоди, але й експортувати надлишок електроенергії. Додаткове джерело надходжень вкрай важливе для «Укргідроенерго». За попередніми оцінками на березень 2023 року, збитки компанії від війни РФ проти України [сягають](#) 40 млрд грн. Також на підприємство покладено виконання спеціальних обов'язків, які [поглинають](#) значну частину доходів. Наприкінці квітня молдавська державна компанія Energocom [повідомила](#) про укладання контракту з «Укргідроенерго» на купівлю електроенергії в обсязі 30 тис. МВт·год у травні 2023 року.

Із 27 квітня участь у аукціонах у напрямку Молдови прийняло і державне ПАТ «Центренерго». Обсяг експорту в заявках генеруючої компанії склав 10-11 МВт рівним графіком.

На добу 12.04.2023 р. до експортних можливостей додано польський напрямок потужністю 75 МВт.

Попит на перетин Україна→Польща у квітні 2023 р., МВт·год

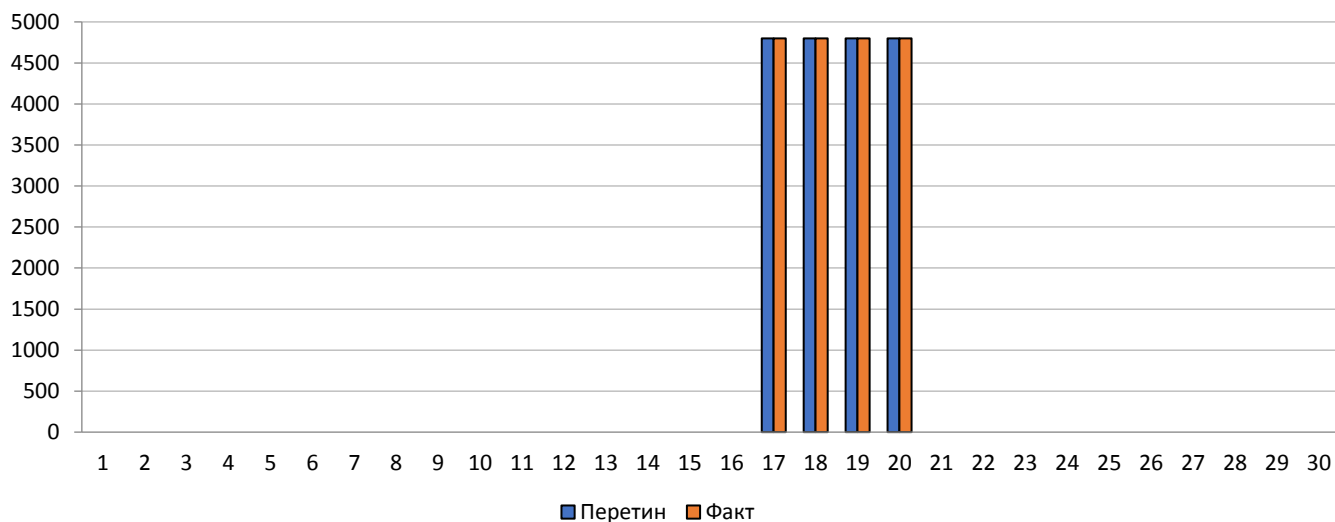
Експорт до Польщі здійснюється по лінії «Добротвірська ТЕС-Замость», яка працює як виділений вузол – окремо від ОЕС України. Саме технічні особливості роботи експортної лінії роблять цей напрямок дуже специфічним. Згідно з [результатами](#) аукціонів з розподілу доступу до міждержавних перетинів, єдиним покупцем «польського напрямку» стало АТ «ДТЕК Західенерго», до складу якого входить Добротвірська ТЕС, і, як наслідок, ціна перетину складає 0 грн/МВт·год.

Тобто на дуже привабливому з точки зору ціни польському напрямку «ДТЕК Західенерго» має повну монополію, а ОСП не має доходів для розвитку мережі. Пояснення цієї ситуації просте: для здійснення експорту необхідна перефіксація енергоблоків Добротвірської ТЕС на виділену лінію. Тобто обсяг експорту регулюється персоналом станції, а не оператором системи передачі, як на інших експортних напрямках.

Звісно, за такої схеми для інших учасників ринку експорт до Польщі є ризикованим, оскільки надійність поставок по цій лінії повністю залежить від «ДТЕК Західенерго»: аварійна зупинка енергоблоку або коливання графіку виробітку призведе до значних небалансів у такого експортера вже на польському ринку. Таким чином, навіть після синхронізації української мережі з європейською один з напрямків експорту залишається монопольним.

Експорт в напрямку Словаччини було відкрито 17 квітня в обсязі 200 МВт. Попит на перетин вже на першому аукціоні був значно більший, ніж запропонована потужність, тому середня ціна за 1 МВт·год пропускної спроможності на добу 17.04.2023 р. сформувалась на рівні 704,26 грн. Проте вже з 21 квітня за ініціативою словацької сторони експорт в цьому напрямку було призупинено. Офіційна причина – відсутність спільних аукціонів, у відповідності до Регламенту Комісії (ЄС) № 2016/1719 від 26 вересня 2016 року про встановлення настанов щодо форвардного розподілу пропускної спроможності.

Попит на перетин Україна→Словаччина у квітні 2023 р., МВт·год

Заявки на участь в аукціонах на розподіл перетину у напрямку Словаччини подавали компанії «ЕРУ Трейдінг», «ДЕ Трейдінг», «ЛЕ Трейдінг Україна», «ТЕС» та інші постачальники. Серед виробників електричної енергії на цій перетин претендувало тільки АТ «ДТЕК Західенерго», на частку якого прийпало більше половини доступного обсягу.

В якості обґрунтування необхідності відновлення експорту українськими посадовцями [використовувалась](#) можливість залучити додаткові фінансові ресурси для відновлення енергетичних об'єктів. Отримання коштів від експорту розглядається урядом як джерело фінансового «підживлення» українських компаній, зокрема виробників електричної енергії.

Під «доходами від експорту» маються на увазі 2 важливі складові:

- ✓ Надходження оператора системи передачі (НЕК «Укренерго») від розподілу пропускної спроможності міждержавних перетинів;
- ✓ Сплата 80% умовного доходу експортерів на користь «Гарантованого покупця» за договорами про надання послуг із забезпечення безпеки постачання електричної енергії експортерам електричної енергії згідно з [постановою](#) КМУ від 7.07.2022 р. № 775 (згадане вище «експортне ПСО»).

Відповідно до статті 43 Закону [«Про ринок електричної енергії»](#), доходи від розподілу пропускної спроможності міждержавного перетину ОСП має використовувати для гарантування фактичної наявності розподіленої пропускної спроможності, технічного обслуговування та збільшення пропускної спроможності. Проте, Законом [№ 2479-IX від 29.07.2022 р.](#) «Про особливості регулювання відносин на ринку природного газу та у сфері тепlopостачання під час дії воєнного стану та подальшого відновлення їх функціонування» було внесено зміни до Перехідних положень Закону «Про ринок електричної енергії» в механізм розподілу доходів:

- ✓ всі кошти, отримані в період з 1 серпня 2022 року до 1 січня 2023 року, повинні бути направлені на погашення заборгованості «Укренерго» перед «Гарантованим покупцем» та на балансуєчому ринку в пропорції 50/50.

Таким чином, починаючи з 1 січня дія статті 43 Закону «Про ринок електричної енергії» поновлена, і ОСП у разі підвищення попиту на перетин має змогу інвестувати кошти, в тому числі в будівництво нових міждержавних ліній електропередачі. Проте, в квітні 2023 року майже всі експортні обсяги, крім напрямку Словаччини, були [розподілені](#) за «нульовою» граничною ціною, тож оператор не отримав значних надходжень.

Проте, як видно із фактичних даних, спостерігається незначна активність виробників електроенергії в експортних операціях.

Звісно, експорт, який здійснюють постачальники, формує попит на внутрішньому українському ринку, проте в умовах цінових обмежень та значного профіциту [вартість](#) електроенергії в Україні значно менша, ніж в сусідніх країнах ЄС. Місячний індекс ринку двосторонніх договорів, за [даними](#) «Української енергетичної біржі», на квітень 2023 року склав 2702,3 грн/МВт·год, а за даними «Оператора ринку», індекс РДН базового навантаження склав 2718,62 грн/МВт·год.

Діючий механізм розподілу доходів експортерів також не передбачає підтримки розвитку мережі або об'єктів генерації. Ще одна «сумна картина» - доходи «Укренерго» від перетину. Із трьох напрямків, які були відкриті у квітні, найбільшим попитом користувався словацький, який працював тільки із 17 до 20 квітня.

Стимулювання участі генерації в експорті електроенергії або перегляд механізму розподілу доходів експортерів на користь виробників допоможе залучити додаткові кошти на відбудову генеруючих об'єктів перед наступним ОЗП, який може виявитись не менш складним, ніж попередній.

Також важливо виконати всі необхідні технічні заходи для демонополізації лінії експорту «Добротвірська ТЕС – Замость», що дозволить іншим учасникам ринку на конкурентних засадах приймати участь у розподілі потужності цієї лінії.

Проте найбільш терміновим є врегулювання проблеми проведення спільних аукціонів для поновлення експорту в напрямку Словаччини, а також збільшення погоджених обсягів комерційних перетоків з країнами ЄС.

Підтримка України та витіснення рф зі світового ринку ядерної енергетики – у фокусі стратегічних рішень Заходу

4 квітня у Брюсселі [відбулась](#) чергова Енергетична Рада ЄС-США під головуванням високого представника ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки Жозепа Борреля, комісара ЄС з питань енергетики Кадрі Сімсон, державного секретаря США Ентоні Блінкена та заступника міністра енергетики США Девіда М. Турка. Головними темами трансатлантичної зустрічі стали стабільність і прозорість глобальних енергетичних ринків, підвищення енергоефективності, диверсифікація та безпека постачання енергоресурсів, прискорення енергетичного переходу та зменшення залежності від викопного палива.

Важливою відповіддю на загрози енергетичній безпеці з боку російської федерації стала заява Ради щодо подальшого активного співробітництва США та країн Європейського Союзу з метою протистояння зростаючим кібернетичним та фізичним загрозам енергетичній інфраструктурі. В цьому контексті першочерговою задачею є синхронізація електромереж країн Балтії з мережею континентальної Європи.

Серед інших важливих питань, які обговорювались на зустрічі, варто відзначити:

- продовження координації спільних дій по підтримці стабільності глобальних енергетичних ринків;
- подальша підтримка енергетичного переходу для досягнення кліматичних цілей, зафіксованих Паризькою угодою;
- протидія будь-яким зусиллям по дестабілізації глобальної енергетичної безпеки та обходу санкцій, запроваджених країнами-союзниками.

За результатами Енергетичної Ради американською стороною [проведено](#) брифінг, на якому помічник державного секретаря США з енергетичних ресурсів Джеффри Паєтт підкреслив, що завдяки спільним зусиллям країн коаліції росія перестала бути визначальним фактором впливу в європейській енергетичній безпеці. Як приклад, він наголосив, що на кінець зими рівень запасів газу в сховищах ЄС складав 56%, а частку імпорту газу з російської федерації впала із 40% до 9%.

Ще одна теза, озвучена на брифінгу Джеффри Паєттом, - скраплений природний газ залишатиметься важливим перехідним паливом для Європейського Союзу, як і для Сполучених Штатів в процесі досягнення кліматичної нейтральності. Важливість диверсифікації постачання газу в ЄС стала також основною темою [звіту](#) цільової групи ЄС-США з енергетичної безпеки, в якому відзначено, що у 2022 році ЄС став найбільшим пунктом призначення для експорту СПГ із США з обсягом 56 млрд кубометрів. На річницю роботи цільової групи представники США і ЄС зробили спільну заяву, в якій підтвердили подальшу співпрацю по зміцненню енергетичної безпеки та сталості в Європі.

У спільній заяві учасників Енергетичної Ради окрему увагу приділено подальшій підтримці України у відновленні енергетичної системи: за [оцінками](#) західних партнерів, зруйновано до 40% енергетичних мереж, збитки оцінюються Світовим банком у 10 млрд дол. Спільна діяльність країн ЄС, США та України по відновленню інфраструктури повинна привести до створення більш екологічної, стійкішої та децентралізованої енергосистеми.

Меседжі, які отримала Україна за підсумками 10-ої Енергетичної Ради ЄС-США:

- Енергетична Рада продовжує підтримувати інтеграцію України з ЄС у всіх секторах енергетики;
- Україна повинна продовжувати підвищувати прозорість, надійність і незалежність інституцій в енергетичному секторі;
- ЄС та США будуть продовжувати надавати допомогу у відновленні українського енергетичного сектору в рамках координаційного форуму G7+ та Міжнародної консультативної енергетичної ради;

- Україні буде надана необхідна підтримка в процесі довгострокового економічного переходу до чистої енергії.

Енергетичною Радою відзначено важливий внесок Фонду енергетичної підтримки України, створеного при Секретаріаті Енергетичного Співтовариства, та Механізму цивільного захисту ЄС, який координує Європейська Комісія, у наданні ефективної та цілеспрямованої підтримки для протидії атакам на українську критичну енергетичну інфраструктуру.

Ще однією важливою подією, яка має безпосередній вплив на світовий енергетичний ринок, стала [зустріч](#) міністрів країн Групи семи (G7) з питань клімату, енергетики та довкілля у Саппоро (Японія) 15-16 квітня. Зокрема, в рамках Форуму з ядерної енергетики Великобританія, США, Канада, Японія та Франція [домовились](#) скоординувати зусилля для витіснення російської федерації з ринку ядерного палива.

Значна частка російської федерації на світовому ринку ядерних технологій та продукції визнана однією із значних загроз енергетичній безпеці. На частку «Росатома» [припадає](#) більше 40% світового ринку послуг зі збагачення урану і 17% ринку ядерного палива з [планами](#) її збільшення до 20%. Незважаючи на це, санкції проти ядерної галузі рф досі не запроваджено. Новий альянс, утворений на зустрічі G7, [ставить](#) на меті повне витіснення росіян з ланцюгів постачання ядерного палива, що не тільки позбавить країну-агресорку доходів, але й зменшить її вплив в цивільному ядерному секторі.

Зокрема, 5 країн визначили потенційні сфери співпраці для підтримки стабільного постачання ядерного палива для діючих АЕС, забезпечення розробки та розгортання палива для перспективних типів реакторів та зменшення залежності від російських поставок. Співпраця включає стратегічні можливості у видобутку, конверсії, збагаченні урану та виготовленні палива.

Заяви представників країн, що увійшли до нового альянсу, додають оптимізму до прогнозів щодо запровадження санкцій проти російської атомної галузі, які активно адвокатуються українською стороною. [Повідомляється](#), що до переліку країн, які закликають запровадити обмеження діяльності «Росатома», приєдналась Німеччина, тож коаліція на підтримку «ядерних» санкцій постійно розширюється.

Головною тезою 10-ої Енергетичної Ради ЄС-США стало сприяння енергетичній безпеці через прискорений енергетичний перехід. Для України таке співробітництво є вкрай важливим: подальша інтеграція енергетичних ринків та інфраструктури дозволяє спільно протистояти викликам енергобезпеці та підвищувати стабільність енергосистеми за рахунок взаємовигідної співпраці.

Проте, для успішного продовження такої інтеграції та, як наслідок, зміцнення енергетичної безпеки, Україні потрібно посилити роботу для подальшого реформування ринків, зокрема імплементувати законодавство ЄС в сфері прозорості ринків, «зеленого» переходу, охорони довкілля, регулювання промислових викидів, з урахуванням нових загроз та викликів, спричинених повномасштабною агресією рф.

«Укртрансгаз» сертифіковано як оператора газосховищ

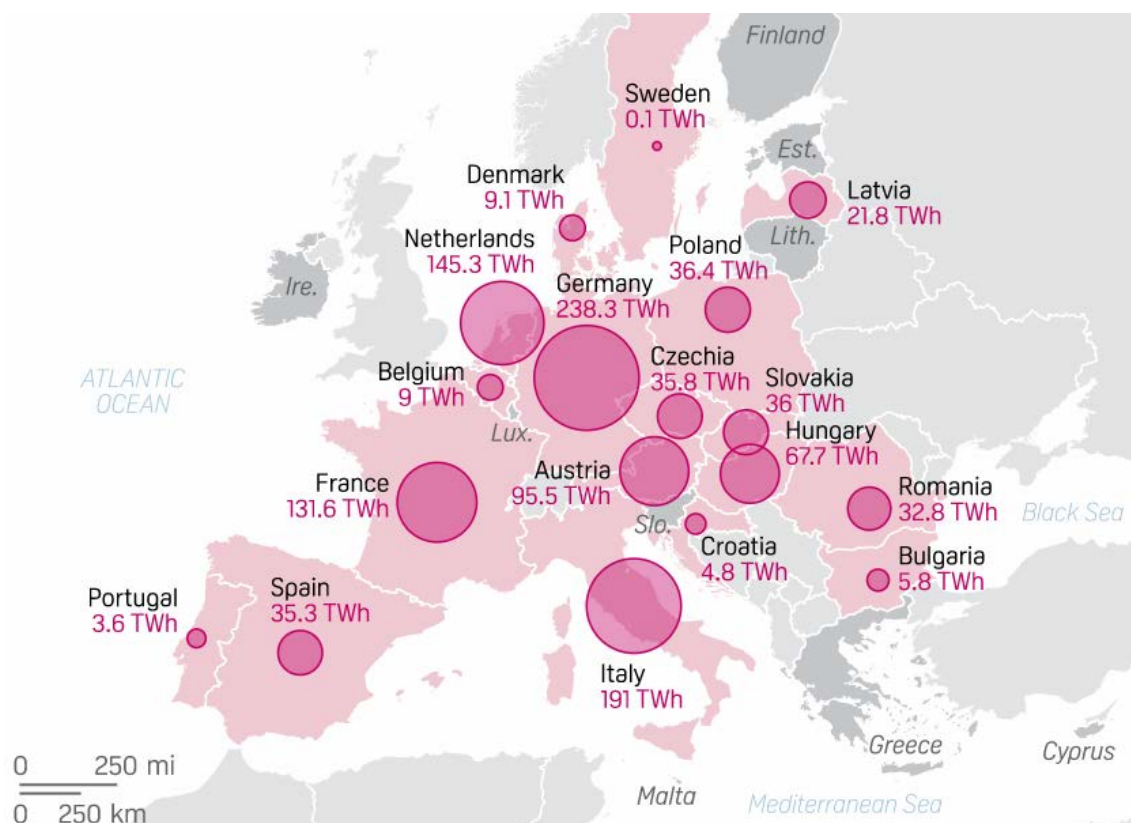
7 квітня 2023 року НКРЕКП [повідомила](#) про прийняття остаточного рішення про сертифікацію оператора газосховищ АТ «Укртрансгаз». В процесі сертифікації було враховано висновки, надані Секретаріатом Енергетичного Співтовариства до попереднього рішення Регулятора, якими підтверджено відповідність «Укртрансгазу» положенням статті 3а(6) Регламенту (ЄС) № 715/2009.

Остаточна сертифікація оператора газосховищ є знаковою подією – це стратегічно важливе рішення на шляху до посилення енергетичної безпеки не тільки України, але й Європейського Союзу. Також в НКРЕКП [зазначили](#), що прийняте рішення буде сприяти інтеграції українського газового ринку з європейським і дозволить завантажити потужності зі зберігання газу та отримати додаткові фінансові надходження. АТ «Укртрансгаз» [став](#) другим в Європі сертифікованим оператором газосховищ, що дозволить розширити міжнародне співробітництво і пропонувати послуги зі зберігання газу не тільки приватному бізнесу, але й країнам, які не мають власних сховищ.

Запровадження процедури обов'язкової сертифікації газосховищ [прийнято](#) Радою ЄС в червні 2022 року згідно з пропозицією Єврокомісії щодо спеціального регламенту від 23 березня 2022 року. Головною метою прийнятого документу стало оновлення двох регламентів ЄС щодо безпеки постачання газу та доступу до мереж транспортування природного газу з огляду на необхідність зміцнення безпеки енергопостачання ЄС в умовах війни в Україні. Сертифікація повинна допомогти уникнути потенційних ризиків зовнішнього впливу на критичну інфраструктуру ЄС в умовах російського газового шантажу.

Крім необхідності сертифікації операторів газосховищ, новий документ зобов'язує до настання зимового періоду заповнити на 90% підземні сховища, розташовані на території країн-членів ЄС. Частково цей обсяг може бути заміщений скрапленим природним газом або альтернативними видами палива. Країни, які не мають власних сховищ, повинні сформувати запаси газу на рівні 15% річного споживання та розмістити їх в інших країнах ЄС, де розміщені газові сховища.

Потужність газових сховищ країн ЄС, ТВт-год

Про перспективність створення на основі ПСГ України східноєвропейського енергетичного хабу [йшла мова](#) задовго до початку повномасштабної війни росії проти України. Головним «конкурентом» такого хабу були російські проекти обох «Північних потоків» та «Турецький потік», які фактично виключали Україну як надавача послуг із транзиту газу до країн Європи.

Проте, після 24 лютого 2022 року світовий газовий ринок зазнав значних змін і змусив країни Європи шукати нові джерела та шляхи для диверсифікації поставок газу, шукати додаткові потужності для зберігання запасів «блакитного палива» з метою посилення енергетичної безпеки. Зрештою, вибухи на «Північних потоках», що вивели їх з експлуатації, зупинка транзиту по газопроводу «Ямал-Європа», введення в дію нових об'єктів інфраструктури (зокрема, LNG-терміналів, інтерконекторів, газогону Baltic Pipe) також призвели до зміни напрямків та обсягів газових потоків у регіоні.

Успішне продовження програми повної інтеграції газових ринків України та ЄС дасть змогу реалізувати амбітну концепцію східноєвропейського газового хабу, яка все частіше [обговорюється](#) не тільки на експертному рівні, але й на рівні урядів східноєвропейських країн. Інтегрована із сусідніми системами українська ГТС та значні сертифіковані потужності зі зберігання газу є важливими передумовами для реалізації таких планів. Серед інших сприятливих факторів експерти [виділяють](#) наступні:

- Потенційно значний внутрішній попит на газ в Україні;
- Великі [обсяги](#) власного видобутку;
- Лібералізація газового ринку, зокрема торгівля стандартизованими продуктами.

Навіть за відсутності транзиту російського газу після 2024 року українська трубопровідна система [може бути оптимізована](#) для потреб внутрішнього ринку та активізації регіональної торгівлі. Проте для реалізації такого сценарію Україні потрібні інвестиції, появу яких ускладнюють зрозумілі безпекові ризики, регуляторна та політична невизначеність. Після повномасштабного вторгнення рф було поновлено режим регулювання цін та встановлено фактичну монополію на роздрібному ринку. У газовидобутку закріплюється домінуюча роль державних підприємств. Крім лібералізації ринку, Україні потрібна передбачувана та прозора політика, яка допоможе залучити приватні інвестиції в сектор.

Лібералізація ринку – скасування заборони на експорт газу, відмова від субсидювання роздрібних цін, стимулювання внутрішнього виробництва – створить умови для подальшого розвитку біржових торгів, що збільшить кількість торговельних операцій в Україні. Для цього необхідно також працювати над розвитком фінансових інструментів для забезпечення біржових торгів за участю закордонних учасників, що збільшить ліквідність українського ринку.

В ЄС стартували процедури спільних закупівель газу

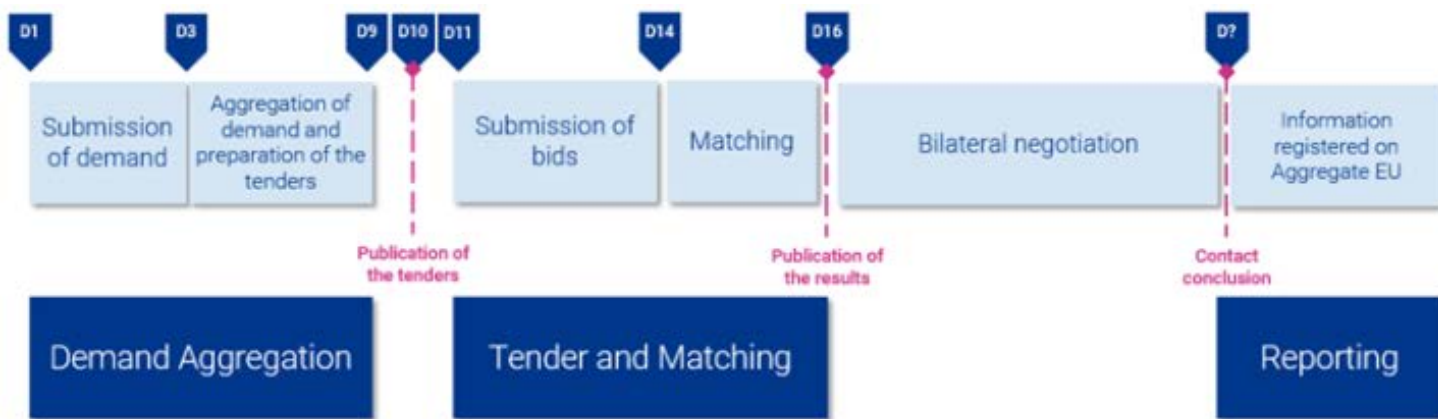
25 квітня [оголошено](#) перший конкурс для розміщення заявок на купівлю природного газу через сервіс AggregateEU в рамках проекту спільних закупівель, запроваджених Європейським Союзом для підготовки до наступної зими. Очікується, що перші контракти будуть укладені вже в червні, а тендери будуть проводитись кожні 2 місяці протягом наступних 12 місяців.

В процедурі спільних закупівель можуть приймати участь не тільки країни-члени ЄС, але й Договірні сторони Енергетичного Співтовариства. До пулу покупців газу [входить](#) і Україна, що дозволить залучити додаткові 2 млрд кубометрів для уникнення дефіциту ресурсу наступної зими. Крім України, зацікавленість у спільних закупівлях висловили Молдова та Сербія.

Рішення щодо спільних закупівель газу є [відповіддю](#) на загрози енергетичній безпеці, які з'явилися після початку повномасштабної військової агресії російської федерації проти України. Платформа AggregateEU повинна знизити волатильність цін та забезпечити стабільність поставок. При розробці механізму європейські урядовці виходили з припущень, що у разі окремих закупівель газу кожною країною, покупці будуть перебивати один одного у процесі пошуку постачальників на світовому ринку, що спровокує значні цінові коливання.

Проект спільних закупівель, запущений на базі AggregateEU, реалізується у відповідності до Регламенту (ЄС) 2022/2576, а платформа створена для подання заявок через PRISMA (надавач ІТ-послуг для енергетичних ринків). Головна ідея механізму спільних закупівель [полягає](#) в забезпеченні безпеки поставок, рівного доступу до пропозицій, уникнення цінових стрибків та ринкових маніпуляцій. Первинна агрегація попиту повинна відбуватись на рівні країн-учасниць, які визначають компанії, відповідальні за виконання зобов'язань щодо формування запасів газу (відповідно до Регламенту (ЄС) 2017/1938). Проте, закупівлі газу через AggregateEU можуть відбуватись не тільки з метою формування запасів для проходження наступного зимового періоду, але й для поточного споживання.

Структура процесу на AggregateEU

Джерело: [Європейська Комісія](#)

Щомісячні аукціони на AggregateEU реалізуються у чотири етапи:

- ✓ Агрегація попиту для формування тендерів (кожна країна, що має зобов'язання по формуванню запасів, повинна подати запит на рівні 15% зобов'язань);
- ✓ Власне пошук відповідних пропозицій постачальників («метчінг»);
- ✓ Укладання контрактів поза межами платформи;
- ✓ Прозорі закупівлі.

На AggregateEU агрегується попит і на трубопровідний, і на скраплений природний газ. Останній планується постачати на Північно-Західному та Південно-Східному напрямках, а газ по трубопроводам можна отримати безпосередньо на національному ринку (26 торгових точок).

[Планується](#), що у програмі спільних закупівель компанії з країн-членів ЄС сформулюють мінімальний попит на рівні 13,5 млрд кубометрів, що становить 15% від обсягу газу, необхідного для заповнення європейських сховищ до рівня 90%. Загальний попит 27 країн-членів ЄС, України, Сербії та Молдови оцінюється у 24 млрд кубометрів протягом наступних 3 років.

Проте, частина великих європейських компаній відмовилась від участі в тендерах на AggregateEU, аргументувавши це можливістю самостійно вести переговори щодо поставок газу за конкурентними цінами. [Сумніви](#) щодо участі у спільних закупівлях стосуються, перш за все, таких гравців європейського ринку як Uniper SE (Німеччина) та Engie SA (Франція).

Для України участь у закупівлях через AggregateEU має одразу кілька переваг. По-перше, це підвищення прозорості закупівель та освоєння нових форм співробітництва. По-друге, це доступ до контрахтування обсягів СПГ, попит на який в ЄС після спаду поставок російського газу [зріс](#) на 58% у 2022 році в порівнянні з 2021 роком. Третя перевага [озвучена](#) на зустрічі керівництва НАК «Нафтогаз України» з керівною радою Енергетичної платформи ЄС: Україна готова надавати послуги зі зберігання газу у підземних сховищах. Учасники проекту спільних закупівель мають змогу використовувати потужності українських ПСГ як для зберігання газу до настання зимового періоду, так і для короткострокових комерційних цілей.

Як [повідомляється](#), «Нафтогаз» зареєстровано як учасника платформи AggregateEU. Також у Міністерстві енергетики [кажуть](#) про намагання залучити українські трейдерські компанії для участі в тендерах – не тільки за допомогою поширення інформації на круглих столах і в спеціальних запрошеннях, але й просуванням переговорів з ЄБРР щодо можливості отримання кредитів. Ще один напрямок роботи українського уряду – домовленості про розміщення на платформі PRISMA однієї віртуальної торгової точки (VTP) з можливістю доставки.

У керівній раді Енергетичної платформи ЄС назвали участь «Нафтогазу» в AggregateEU «потрійною вигодою»: спільні закупівлі не тільки дають змогу Україні створити необхідні запаси газу для проходження опалювального сезону, а також відкривають для учасників закупівель доступ до українських сховищ. Таке співробітництво повинно підсилити енергетичну безпеку Європи і зменшити вразливість газових ринків.

Для України закупівлі газу на європейських платформах – це прозорість та ефективність заповнення сховищ перед наступною зимою, подальша інтеграція українських компаній в європейський ринок. А подальша лібералізація умов та вдосконалення фінансової політики зробить українську газову інфраструктуру та торговельні майданчики привабливими для іноземних гравців та інвестицій.

Депутати пропонують комплексний законопроект по ВДЕ та готуються до імплементації REMIT

17 квітня у Верховній Раді [зареєстровано](#) проєкт Закону «Про внесення деяких змін до законів України щодо відновлення енергетичної безпеки та зеленої трансформації енергетичної системи України» (№ 9213). Згідно із наданою пояснювальною запискою, прийняття законопроекту є необхідним для подальшого розвитку сегменту відновлюваної енергетики за рахунок впровадження системи гарантій походження електроенергії згідно з положеннями Директиви (ЄС) 2018/2021 про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел.

Також ініціатива направлена на врегулювання питання аукціонів підтримки виробництва електроенергії з альтернативних джерел, можливості здійснення експорту електроенергії, виробленої з ВДЕ, визначення механізму самовиробництва та категорій споживачів, які мають право скористатись цим механізмом.

Поданий законопроект охоплює широкий спектр питань розвитку ВДЕ. Автори документу [вказують](#), що саме комплексний підхід до вирішення всіх проблемних питань, які накопичились в сегменті ВДЕ, полегшить його прийняття та буде сприяти відновленню енергетичної безпеки.

Відзначимо, що це не перша ініціатива по розвитку сектору ВДЕ з початку року. Першими пропозиціями прийняти модель Net Billing на заміну поточному «зеленому» тарифу для побутових установок та запровадити реєстр видачі, використання та припинення дії гарантії походження електричної енергії, виробленої з відновлювальних джерел, стали законопроекти №9011 та 9012. Вказані документи вже частково отримали висновки профільних експертиз та готові до подальшого обговорення в Комітеті.

Альтернативна ж пропозиція, подана 17 квітня, крім запровадження Net Billing та гарантій походження, охоплює й інші напрямки розвитку «зеленого» виробництва, зокрема:

- ✓ Спрощення умов участі в аукціонах на підтримку ВДЕ, можливість надання підтримки за результатами аукціону по окремим годинам, проведення аукціонів на будівництво об'єктів ВДЕ разом із установками накопичення енергії, надання права Кабінету Міністрів визначати частку аукціонної ціни;
- ✓ Запровадження моделі контрактів на різницю та сегменту прямих договорів купівлі-продажу електричної енергії між ВДЕ-виробником та споживачами (corporate PPAs), як фізичних та і віртуальних;
- ✓ Надання права експорту електроенергії Гарантованому покупцю, а також права виходу із балансуєчої групи Гарантованого покупця виробникам ВДЕ та здійснення експорту;
- ✓ Подовження терміну дії технічних умов на будівництво об'єктів ВДЕ та введення в експлуатацію об'єктів електроенергетики або черг їх будівництва, що претендують на отримання «зеленого» тарифу. Ініціатори законопроекту обґрунтовують таку пропозицію початком повномасштабних військових дій на території України та неможливістю вчасного завершення будівництва або пошкодженням об'єктів.

Нова законодавча ініціатива вже [подана](#) на розгляд Секретаріату Енергетичного Співтовариства для подальшого обговорення та отримання висновку.

Ще однією важливою законотворчою подією стала [підтримка](#) законопроекту щодо впровадження Регламенту (ЄС) № 1227/2011 щодо цілісності та прозорості оптового енергетичного ринку (REMIT). 28 квітня проєкт Закону №5322, яким планується запровадити інструменти протидії зловживанням, заборону маніпулювань, розкриття інсайдерської інформації та проведення розслідування зловживань, було розглянуто на засіданні Комітету ВРУ з питань енергетики та ЖКП і рекомендовано для прийняття у другому читанні. У засіданні профільного комітету приймали участь директор Секретаріату Енергетичного Співтовариства Артур Лорковскі, Міністр-радник Представництва ЄС в Україні Торстен Воллерт та заступник керівника USAID Проєкту Енергетичної

Безпеки Вадим Вірченко, які засвідчили відповідність законопроекту міжнародним правилам та практикам.

Імплементація REMIT є гарантією належного нагляду на функціонуванням ринку електроенергії, забезпечення його прозорості та конкурентності. Основою Регламенту (ЄС) № 1227/2011 є зобов'язання учасників ринку розкривати інсайдерську інформацію та подавати звітність по ринковим транзакціям для подальшої обробки та аналізу в автоматичному режимі. Система спостереження, яка опрацьовує надану інформацію, виявляє аномалії в діях учасників ринку, є ефективним інструментом для проведення розслідувань та виявлення потенційних маніпуляцій. Також REMIT розширює повноваження Регулятора, особливо в сфері розслідування порушень та правозастосування.

Запровадження REMIT допоможе боротися ще з однією проблемою українського ринку – високою концентрацією, зумовленою надмірним впливом деяких гравців. Так, ознаки монополії на даний час має лише «Енергоатом», на частку якого [припадає](#) понад 50% генерації електроенергії. Звісно, частково вирішити проблему можна за рахунок експорту, проте після російських ракетних атак в Україні є проблема з покриттям власного споживання електроенергії у періоди зимового максимуму навантажень. Ще одна структура, яка [за оцінками](#) представників Регулятора має значний вплив на ринок, - група ДТЕК. Компанії, що входять в цю структуру, мають значну частку на ринку «на добу наперед» (РДН), який є ціновим індикативом для всього ринку електричної енергії. Регулятор неодноразово [звинувачував](#) ДТЕК у впливі на ціни РДН, проте дієвих інструментів впливу на такі дії учасників ринку у НКРЕКП немає.

Законотворча активність в питаннях врегулювання роботи сектору ВДЕ та прозорості енергетичного ринку – позитивний сигнал, який вказує на розуміння Україною нагальної потреби реформування. Створення умов для повноцінної ринкової інтеграції «зеленої» енергетики, зокрема стимулювання укладання контрактів на різницю, розвиток моделі corporate PPAs, надання можливості експорту – покликані зменшити фінансове навантаження по сплаті «зеленого» тарифу та розпочати реальну «зелену» трансформацію української енергетики, і таким чином підвищити енергетичну безпеку.

Не менш важливими є зусилля по імплементації REMIT, який допоможе зменшити ризики прихованих відносин між учасниками ринку та посилить відповідальність за маніпулятивні дії. За належної імплементації механізми REMIT ускладнять використання монопольного становища та інсайдерської інформації, дозволять здійснювати ефективний контроль ринкових операцій.

Пришвидшення прийняття необхідного законодавства та консультативна допомога Секретаріату Енергетичного Співтовариства, експертних організацій мають поліпшити стан енергетичного ринку в Україні та сприяти його відновленню в післявоєнний період.

В ЄС пропонують реформу ринку електроенергії для прискорення «зеленого» переходу

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України викликало енергетичну кризу в Європі та змусило приймати складні рішення для стабілізації енергетичних ринків. Одним з дієвих рішень стало прийняття Європейською Комісією плану [REPowerEU](#), спрямованого на скорочення споживання, диверсифікацію джерел постачання та збільшення частки «чистої» енергії в балансі. Необхідність пришвидшення «зеленого» переходу та адаптації енергетичного ринку ЄС до збільшення частки відновлюваної енергії стала основою для змін в моделі ринку електроенергії.

Згідно із [пропозиціями ЄК](#), в першу чергу необхідний перегляд Регламенту (ЄС) 2019/943 щодо внутрішнього ринку електроенергії, Директиви (ЄС) 2019/944 щодо спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії та Регламенту (ЄС) № 1227/2011 щодо цілісності та прозорості оптового енергетичного ринку (REMIT).

Пропозиції щодо реформи направлені на стимулювання укладання довгострокових контрактів на виробництво електроенергії з невикопного палива, запровадження гнучких механізмів регулювання попиту та накопичення. Нова модель ринку передбачає побудову енергетичної системи на основі об'єктів ВДЕ та направлена на забезпечення надійного енергопостачання, стабільності цін, зменшення рахунків для кінцевих споживачів та посиленню захисту вразливих споживачів.

Реформа буде мати значний вплив на роботу оптових ринків, оскільки пропонує:

- Зміна часу «закриття воріт» на внутрішньодобовому ринку (ВДР) для максимального наближення операцій з купівлі-продажу електричної енергії до фактичного часу поставки. До 1 січня 2028 року час «закриття воріт» ВДР повинен становити не більше 30 хвилин до часу поставки;
- Зменшення мінімальних обсягів заявок на короткострокових ринках (РДН та ВДР) до 100 кВт;
- Запровадження нового типу допоміжної послуги – згладження пікового навантаження, яке представляє собою перенесення споживання в позапікові години або години з найбільшою генерацією ВДЕ;
- Створення віртуальних регіональних хабів, які будуть об'єднувати кілька торгових зон та формувати агреговані цінові індикативи;
- Торгівля довгостроковими правами передачі терміном до 3 років між торговими зонами та від торгової зони до віртуальних регіональних хабів;
- Розвиток сегменту corporate PPAs (корпоративних договорів на купівлю-продаж електроенергії), зокрема через стимулювання участі невеликих споживачів та розробку інструментів для зменшення фінансових ризиків у разі дефолту покупця;
- Запровадження контрактів на різницю в якості єдиного механізму прямої цінової підтримки інвестицій в низьковуглецеву невикопну генерацію.

Пропозиції щодо змін в європейському енергетичному законодавстві стосуються і роздрібного сегменту. Серед основних тез нової реформи варто виділити наступні:

- Вимоги до постачальників щодо формування стратегії хеджування ризиків;
- Зобов'язання держав-членів ЄС призначати постачальника «останньої надії» за прозорими процедурами;
- Забезпечення права споживачів на укладання контрактів з фіксованими умовами терміном не менше ніж 1 рік та належне інформування споживачів про умови контрактів;
- Запровадження процедур захисту вразливих споживачів від відключень та механізму energy sharing.

Реформа ринку передбачає інструменти для подолання кризових явищ. Планується, що для цього Єврокомісія матиме повноваження оголошення загальноєвропейської цінової кризи та

втручання у ціноутворення для найбільш вразливих категорій: малих та середніх підприємств, домогосподарств.

Ще один напрямок реформи – зміна системи мережевих тарифів, які будуть враховувати закупівлю послуг гнучкості та інвестиції в інноваційні рішення для інтеграції ВДЕ та підвищення гнучкості системи. Також передбачено стимулювання розгортання офшорних (морського базування) потужностей генерації шляхом забезпечення необхідної потужності інтерконекторів та компенсації виробникам у разі обмежень видачі потужності.

Запропоновані Єврокомісією реформи в цілому знайшли підтримку ENTSO-E. Згідно з [опублікованими](#) оцінками, оптимізація ринкової моделі матиме позитивний вплив на досягнення мети декарбонізації енергетичної системи та підвищення доступності енергії для споживачів.

Серед запропонованих змін європейська мережа операторів системи передачі особливо виділяє положення, що мають на меті:

- ✓ Уникнення викривлення короткострокових ринків, підвищення збалансованості та безпеки системи;
- ✓ Покращення реагування на попит та підвищення гнучкості;
- ✓ Посилення довгострокових інвестиційних сигналів.

ENTSO-E надано рекомендації щодо посилення ринкових механізмів забезпечення достатності генеруючих потужностей. Зокрема, мова йде про спрощення механізмів винагороди за потужність для пришвидшення їх розгортання. Також європейське об'єднання називає запровадження регіональних віртуальних хабів теоретичним та неперевіраним підходом, який вимагає тривалого часу на впровадження із негарантованим позитивним впливом. Ще одне зауваження ENTSO-E стосується зміни часу «закриття воріт» до 30 хвилин до часу поставки. ENTSO-E пропонує виключити конкретні часові рамки «закриття воріт» ВДР без належної оцінки впливу, оскільки це може негативно вплинути на роботу операторів мережі та загрожувати безпеці енергосистеми.

Незважаючи на те, що всебічна оцінка запропонованих Єврокомісією ініціатив ще триває, подальший напрямок розвитку сектору вже є чітко означеним. Пришвидшення «зеленого» переходу є найбільш ефективним рішенням для нівелювання загроз енергетичної безпеки, які виникають на тлі використання рф енергетичних ресурсів у якості зброї та введення ембарго проти викопних російських енергоресурсів.

Запропонована реформа ринку спрямована на глибоку інтеграцію об'єктів ВДЕ в ринковому та технічному аспектах, побудову нової моделі мережі, в якій «зелена» генерація матиме ключову роль як безпосередньо у задоволенні потреб споживачів, так і в оптовому, ціноутворюючому, сегменті.

В свою чергу, рішення, які приймаються в Україні для імплементації «зеленого» курсу, повинні базуватись на новому баченні ролі ВДЕ в енергетичній безпеці Європи. Відставання в реформах українського ринку можуть стати на заваді повної інтеграції ринків України та ЄС, що потенційно сповільнить розвиток економіки після війни.